

mów studiów, powinny mieć docelowo status obowiązkowych. Należy jednak wyraźnie zaznaczyć, że nie wystarczą zajęcia, w których problem trwałości rozwoju jest ograniczony wyłącznie do aspektów ochrony środowiska. Na tym etapie jest wymagane stopniowe wdrażanie ekonomii rozwoju zrównoważonego.

Ostatnim, trzecim etapem, w miarę nasycenia programu studiów przedmiotami środowiskowymi, jest uruchomienie, obok tradycyjnych, specjalności z zakresu ekonomii rozwoju zrównoważonego. Ostateczny charakter prowadzonych zajęć zależy od doboru odpowiedniej kadry dydaktycznej oraz zainteresowania studentów.

Na każdym etapie wdrażania zagadnień rozwoju zrównoważonego obok zajęć dydaktycznych przewidzianych to-

kiem studiów studenci powinni mieć możliwość udziału w wykładach otwartych, prezentujących wybrane zagadnienia rozwoju zrównoważonego. Celem uatrakcyjnienia oferty wykłady takie mogłyby być prezentowane przez pracowników innych ośrodków akademickich w ramach prowadzonej współpracy między uczelniami.

Należy ponadto zwrócić uwagę, aby poszczególne etapy edukacji ekologicznej były wprowadzane w możliwie najszerszym zakresie już na studiach I stopnia, bowiem znaczna część studentów kończy swoją edukację na tym poziomie.

Prof. JOOST PLATJE
Uniwersytet Opolski

Wskaźniki kapitału instytucjonalnego a edukacja dla zrównoważonego rozwoju¹⁾

Jako że obecny system społeczno-gospodarczy nie prowadzi automatycznie do zrównoważonego rozwoju, istotnego znaczenia nabiera analiza instytucjonalna, ponieważ formalne i nieformalne instytucje oraz struktury zarządzania stanowią ważne elementy podczas osiągania zrównoważonego rozwoju. Podstawowa idea kapitału instytucjonalnego wiąże się z aspektami wynikającymi z dobrego współrzędzenia (ang.: *good governance*) – świadomym podejmowaniem decyzji opartym na wiarygodnych informacjach, przy uwzględnieniu udziału w tym procesie szeregu odpowiedzialnych oraz możliwych do zidentyfikowania interesariuszy. Dobre współrzędzenie dotyczy zdolności jednostek oraz struktur władz lokalnych do określania ścieżki ich własnego rozwoju, jak również ułatwia zmiany zasad gry i struktur zarządzania w kierunku zrównoważonego rozwoju.

W artykule zostaną zarysowane ogólne ramy rozwoju wskaźników kapitału instytucjonalnego. Kapitał instytucjonalny, obejmujący wartość w domenie publicznej, siłę instytucjonalną, dobre współrzędzenie oraz równowagę instytucjonalną, traktować można jako konieczny, ale z pewnością nie wystarczający warunek zrównoważonego rozwoju. Wartość w domenie publicznej określają w rzeczywistości pozostałe czynniki kapitału instytucjonalnego. A zatem można stwierdzić, że wskaźniki siły instytucjonalnej, dobrego współrzędzenia oraz równowagi instytucjonalnej są jednocześnie wskaźnikami wartości w do-

menie publicznej. Wartość w domenie publicznej wymaga, aby zostały spełnione warunki Teorematu Coase'a, dlatego też dotyczące jej wskaźniki powinny uwzględniać występowanie swobody zawieraniu umów, określonego poziomu rynkowych kosztów transakcyjnych oraz kosztów transakcyjnych menedżerskich, jak również możliwość identyfikacji właścicieli i egzekwowania kontraktów oraz praw własności.

Wskaźniki są w dużym stopniu związane z funkcjonowaniem instytucjonalnych struktur współrzędzenia (struktury organizacyjne zaangażowane w proces tworzenia i realizacji polityki oraz jej wdrażanie, a także świadczące usługi ograniczające poziom kosztów transakcyjnych, jak np. upublicznianie informacji dotyczących praw własności) oraz istnieniem dobrego współrzędzenia. W tym miejscu pojawia się problem natury analitycznej, gdyż różne wskaźniki kapitału instytucjonalnego są ze sobą wzajemnie powiązane. Jako przykład może posłużyć siła instytucjonalna, którą determinuje stopień egzekwowania praw własności przez instytucjonalne struktury współrzędzenia oraz występowanie równowagi instytucjonalnej. Wskaźniki, które mogą być między innymi przydatne do oceny siły instytucjonalnej oraz poziomu funkcjonowania instytucjonalnych struktur współrzędzenia, są powiązane ze skalą gospodarki nieformalnej, istnieniem rejestru gruntów oraz rejestrem praw własności, średnim czasem uzyskiwania pozwoleń i zezwoleń, szybkością uzyskiwania informacji, czasem oraz kosztami niezbędnymi do założenia firmy, organizacjami pozarządowymi oraz stowarzyszeniami, cza-

¹⁾ Kwestie poruszone w niniejszym artykule ujęte zostaną w planowanej monografii pt. „Institutional Capital as a Fundament of Sustainable Development”.

sem niezbędnym do wypełnienia oraz egzekwowania kontraktu, szybkością oraz jawnością decyzji sądowych itp.

W odniesieniu do dobrego współzrządzenia zidentyfikowano sześć kategorii wskaźników (tzw. wskaźniki dobrego współzrządzenia opracowane przez Bank Światowy)¹⁾: prawo wyrażania opinii oraz odpowiedzialność, stabilność polityczna oraz brak przemocy, efektywność rządu i administracji publicznej, jakość władzy wykonawczej, rządu prawa oraz kontrola korupcji. Szczególnie podkreślane są kwestie jawności publicznej (przejrzystości) oraz partycypacji społeczeństwa w głosowaniach i „rozliczaniu” rządu, co stanowi istotne zasady zrównoważonego rozwoju w UE. Zastosowanie mogą tu znaleźć takie mierniki, jak dostęp do informacji (np. wysiłek niezbędny, aby uzyskać informacje dotyczące działalności gospodarczej lub rządu), liczba organizacji pozarządowych na jednego mieszkańca, odsetek ludności aktywnej w różnego rodzaju organizacjach pozarządowych, stopień różnicowania działalności organizacji pozarządowych i inne.

Do pomiaru równowagi instytucjonalnej, oznaczającej, iż instytucje nieformalne wspierają zarówno instytucje formalne, jak i instytucjonalne struktury współzrządzenia, można wykorzystać różne rodzaje zaufania, jak np. zaufanie do różnych poziomów rządu, do rządów prawa, do policji,

sądownictwa itp. Może to dotyczyć zaufania w odniesieniu do wiarygodności polityki oraz działań prowadzonych w celu egzekwowania przepisów, ale także informacji udostępnianych przez rząd i jego agencje. Innymi ważnymi elementami są priorytety oraz paradygmaty.

Kwestią poddawaną rozważaniom jest przynależność edukacji do części składowych dobrego współzrządzenia, jako że wiedza oraz umiejętności pobudzają partycypację społeczną, jawność, odpowiedzialność, stabilność polityczną itp. Edukacja stanowi istotny element w procesie tworzenia kapitału instytucjonalnego, podczas gdy kapitał instytucjonalny odgrywa kluczową rolę w dążeniu do zrównoważonego rozwoju. Z tego względu edukacja na rzecz zrównoważonego rozwoju powinna uwzględniać budowanie kapitału instytucjonalnego oraz rozwijaniu potencjału niezbędnego do zmian instytucjonalnych w kierunku zrównoważonego rozwoju.

[1] Kaufmann, D.A., Kraay, A., Mastruzzi, M., Governance Matters III: governance indicators for 1996-2002, The World Bank Policy Research Working Paper 3106, dostępne pod adresem: <http://www.worldbank.org/wbi/governance/pubs/govmatters3.html>, accessed December 21 2004, 2003.

Dr DARIA E. JAREMEN
mgr JANUSZ TURAKIEWICZ
Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Wydział w Jeleniej Górze

Koncepcja turystyki zrównoważonej – podstawowe założenia i zasady

Od roku 1972, gdy w Deklaracji Konwencji ONZ w Sztokholmie po raz pierwszy zdefiniowano pojęcie ekorozwoju, a szczególnie po roku 1987, gdy w raporcie Światowej Komisji do spraw Środowiska i Rozwoju ONZ „Our Common Future” (Raport Brundtland), w którym sformułowano dokładne zasady rozwoju zrównoważonego, pojęcie to jest coraz częściej wykorzystywane i używane w kontekście różnych zjawisk i dziedzin życia zarówno gospodarczego, jak i społecznego. Ukuto wiele pochodnych terminów, takich jak zrównoważona konsumpcja, zrównoważona produkcja, zrównoważone rolnictwo, zrównoważony transport czy też zrównoważona turystyka.

Ideą rosnącej popularności i poszerzania zastosowań pojęcia „zrównoważony rozwój” jest podkreślenie znaczenia współdziałania wszystkich bez wyjątku w dążeniu do realizacji jego zasad. Zrównoważony rozwój nie jest zatem wyłącznie sprawą jednostek gospodarczych i przedsiębiorców, którzy to najczęściej postrzegani są jako odpowiedzialni za negatywny wpływ na szeroko pojęte środowisko

i główni sprawcy wszelkich turbulencji w zakresie ładu przyrodniczego, społecznego, ekonomicznego i przestrzennego. Powodzenie koncepcji jest więc zależne od zmiany postępowania każdego człowieka i każdej instytucji w kierunku poszanowania otoczenia i troski o jego przyszłą kondycję. W myśl tej zasady nie ma rozwoju zrównoważonego bez zrównoważonej konsumpcji, produkcji, rolnictwa i innych dziedzin, w tym turystyki.

Artykuł koncentruje uwagę na tym ostatnim zjawisku. Jego celem jest przybliżenie istoty turystyki zrównoważonej oraz jej podstawowych zasad i założeń. Zaprezentowano w nim podejście do analizowanej koncepcji w aspekcie teoretycznym, prawnym, a także w świetle polityki i działań m.in. takich instytucji, jak: Światowa Organizacja Turystyki (UNWTO), Światowa Rada Podróży i Turystyki (WTTC), Unia Europejska, a także podmioty polityki turystycznej w Polsce.

Opracowanie ma charakter wprowadzający i przeglądowy.